

17 5 Mayıs 1967

No.....

Dünya (İstanbul)

BALE

Yazan LİLİAN MOORE
ÇEVİREN: NAZAN SEBER

Bir koleksiyonun hikâyesi

Geçenlerde bale sevenleri fazlasıyla sevindiren bir olay New York'ta meydana geldi. Walter Toscanini bale sanatına ait şimdiye dek toplanabildiği bütün baskı ve matbu kitap ve yazılardan biriktirilmiş geniş bir Bale Koleksiyonunu New York Halk Kitaplığına hediye etti. Bu armağan 1954 Ağustosunun 30 unda ölmüş olan karısı ünlü balerina Cia Fornaroli'nin hatırasını tazim için verilmiştir. Mr. Toscanini'nin bütün istek ve gayesi bu kıymetli koleksiyonun sanat dünyasında yararlı olabilmesidir. Bu eserler ünlü balerinin bütün sanat hayatına ışık tutmuş ve çok yardımcı olmuştur.

V. Toscanini'de bale merakını uyandıran gayet dramatik bir olaydır. 1 inci Dünya Harbinin en kanlı savaşlarının için de gayet tatlı bir anı olarak Toscanini bu hatırayı daima kalbinde yaşatır.

1917 sonbaharında o zamanlar 19 yaşında genç bir teğmen olan Wolter Toscanini İtalyan toplu birliklerinden birine kumanda etmekteydi. (Bu olay E. Heming way'ın Silâhlara Veda isimli ünlü romanın da gayet canlı olarak tasvir edilmiştir.)

Bir sabah İtalyan bölüğü Tagliamento nehri üzerindeki ufak Casarsa köyüne girdi. Arkalarındaki vâdinin ağaçlarına kesilmiş yerlerinde Avusturya ordusu saklanmıştı. Teğmen Toscanini nöbeti devralınca her zaman olduğu gibi bir ağaca tırmanıp arkada kalan yolu kontrole almayı yeltendi. Fakat bir kaç zaman önce dizinden vurulmuştu. İşte bunun için de köydeki boş ve metruk bir villâyı rasat yeri olarak seçti kendisine.

O gün düşman ordusu her zaman olduğundan daha da sâkin görünüyordu. Saatler geçtikçe genç adam sıkılmaya başladı. Tavan arasında etrafına şöyle bir göz gezdirdi. Bir sürü eski ve işe yaramaz çiftlik hesap defterleri ve modası geçmiş ro-

manlar etrafta yayılı duruyordu. Fakat bunların arasında on sekizinci asra ait bir şiir kitabı gördü. Şiirler bir kontesin he nüz dünyaya getirdiği oğluna ait bir met hiyeydi ve hiç de ilginç değildi. Genç teğmen kitabı bir köşeye atarken birden kitabın kabına gizlenmiş ufak bir kitapçık çıktı ortaya.

Ufak kitapçık 1765 yılında ilk defa olarak Viyanada temsil edilen Gasparo Angiolininin Semiramis balesinin bir Librettosuydu. Ufak kitabın en büyüleyici yönü pantomimin ilmi tahriri ve o zaman için bir yenilik olan modern baleye tatbikiydi. Angiolini onsekizinci asırda baleye yenilik getiren ünlü Jean George Noverre'nin çağ daşıydı.

Toscanini ufak kitapçığı okurken yazarın yeni ve revolusyonist fikirlerinin çağ daş bale sanatına tatbik edilebileceğini anladı. Genç adam, Angiolinin fikirlerine hayran kaldı.

Kitabı cebine yerleştirdi. O sırada genç adam dünya yüzünde mevcudu olmıyan bir bale eserini böylece kurtarmış olduğunun tabii pek farkında değildi. Kitapçığı bulduğu villâ bir kaç gün sonra köye giren Avusturya ordusu tarafından yakılmıştı.

1918 yılının Kasım ayında harb bitti. Fakat halen orduda vazifeli olan Walter Toscanini o senenin ilkbaharında Roma ya gönderildi. İzinli olduğu bir akşam genç adam Pick Mangiagalli'nin il Carillon Magico bale temsilinin son provasına davet edilmişti. İşte orada ünlü balerine Cia Fornaroliyi ilk defa gören genç Toscanini genç kadına hayran olmuştu. Cia dans ederken Toscanini ilk defa olarak Angiolininin fikirlerinin hakikat olabileceğini düşündü. Cia Fornardi sadece el ve ayaklarıyla değil fakat kalbiyle dans eden bir balerindi.

Pick Mangiagalli genç balerinayı tanıştırmak isteyince Toscanini bunu can ve yürekten arzu etmişti. Genç kadınla tekrar karşılaşmak için bir çare arayan Toscanini ona Angiolinin kitabından bahsetti ve genç kadın görmek isteyince bu ufak kitapçık bir aşkın doğuşuna zemin hazırlamış oldu.

Seneler sonra Miss Fornaroli sadece kitabı görmek için Toscanini ile tekrar karşılaşmayı istemediği fakat genç adama öteden beri bir ilgi duyduğunu itiraf etti. Bu olaydan bir kaç yıl önce La Scala operası yakınlarındaki Camparino Kaferisinde sık sık karşılaşmalarını fakat Toscaninin dalgın bir şekilde daima elindeki kitabı okumakta olduğunu söyledi. Hatta bir defasında Milânın bu en ünlü balerini Toscanini'den bir bakışla bile ilgi göreme yince bir yola baş vurmuş. Çay kaşığını genç adamın üstüne düşürmüş genç adam da gayet nazik bir şekilde kaşığı iade etmiş. Çay kaşığını parfüm kokan bir mendil takip etmiş, fakat bu da bir netice vermemişti.

Fakat Cia'yı Roma'da dans ederken gören Toscanini için bir anda herşey değişmişti. Artık Toscanini Roma'nın en ünlü hediyeleşme eşya satan mağazalarında dolaşıp Cia için hediye aramaya başlamıştı. Bir gün Marie Taglioni'nin gayet enteresan bir litografını bulmuştu. Başka bir defasında 1821 yılında La Scala'da görevli bale ve opera sanatçılarından bahseden ufak bir kitap bulmuştu. İki genç arasında hissi bağlar kuvvetlendikçe koleksiyon da büyümeye başlamıştı. Evlendikten sonra da genç Toscanini çifti koleksiyonu genişletmek için ellerinden gelen gayreti gösterdiler. Harb sonu Toscanini Milânoda yerleşmiş ve kitap alım satımıyla meşgul almaya başlamıştı. Mesleği icabı genç adam

bir sürü kıymetli eserler geçiriyordu eline. Bir defasında 15 inci asırda Musevi bale üstadlarının eserlerine ait gayet kıymetli bir risale geçmişti eline.

Çoğu zaman sadece tesadüfen gayet kıymetli eserleri buluyorlardı. Bir gün Mm. Fornaroli'nin erkek kardeşi Gorta Ve nezia sokaklarında bir lâternacının sokaklarda bale müziği çaldığını söyledi. Toscanini hemen oraya koştu. Lâternacı gayet kıymetli bir bale koleksiyonunun cildini sadece iki liraya satıyordu. Her parça gayet nefis bir yeşil kap üzerine altın harflerle yazılmıştı. Daha sonra Toscanini bunların Barones Monrecuccoli di Ello'ya ait olduğunu öğrendi. Her hâlde Barones baleyi seven bir kadındı. Veyahutta bir asille evlenen bir balerindi. Toscanini bulduğu bütün ciltleri satın aldı. Sadece bir kaç taneşi o oraya yetişmeden satılmıştı. İşte bu nâdide eser de bugün New York müzesinde durmaktadır.

Bu arada kari koca Toscaniniler İtalyan halk danslarıyla ilgilenmeye başlamışlardı. Fakat Faşist rejim onların bu ilgisini durdurmuştu. Faşistler Mm. Fornaroli'nin sanat ve mesleğini icrası yoluna mâniolar çıkarmaya başlamıştı. Bir müddet sonra bu hâl öyle bir şekil aldı ki artık Toscanini çifti çok sevdikleri anavatanları İtalyada barınamayacaklarını anladılar. Böylece Amerikaya gelip yerleştiler.

Kütüphane Milânoda kalmıştı ve o sırada II nci Dünya Savaşı başladı. Harb esnasında mucize kabilinden kütüphaneye bir şey olmamıştı. Ama bir kaç kere taşındığı için bazı kıymetli parçalar kaybolmuştu. Ama yine de koleksiyonun büyük bir kısmı kurtarılmıştı. Harb sona erince Toscaniniler koleksiyonu Amerikaya getirdiler. Böylece bale dünyası bu eserlerden lâyikiyle istifade fırsatını bulmuş oldu.